

Albrechtíčky 1938-1945

**Několik střípků z dějin Albrechtíček
během německé okupace**

Události
v naší obci Albrechtíčkách
v době okupace až po osvobození.
~ rok 1938 až 1945. ~

Naše obec - jak již je podotknuto v předšlém povšechném líčení - byla sbrána říšskou motorizovanou armádou dne 10. října 1938, jež ubytovala se v orlovně a sokolovně, kdež měla své místní velitelství. Důstojníci byli v soukromých bytech. První, co nařídili, bylo odevzdání zbraní.

Milan Myška
Albrechtíčky 2025

Prameny a literatura

Literatura k tomuto tématu není příliš hojná, existuje několik článků z různých sborníků věnujících se okresu Nový Jičín, kde lze najít i podrobnější informace o naší obci z tohoto období. Tento článek vychází především z práce Jaroslava Nehýbla „Příborsko“ (který ji vytvořil za pomoci ředitele školy Františka Bartka), dále pak z obecní a farní kroniky.¹ Obecní kronika nebyla během druhé světové války psána průběžně, kronikářem byl na počátku roku 1938 ustanoven učitel Karel Pavlík, ale protože během války, ani po ní do kroniky nic nezapsal, byl v roce 1946 ustanoven kronikářem znovu Jan Antl (řídící učitel), který zápis vyhotovil zpětně. Naproti tomu farní kronika byla vedena víceméně průběžně a především dobu předcházející osvobození zachycuje velmi podrobně, téměř po dnech.

Mnichovská konference - podzim 1938

Albrechtičky vždy patřily národnostně mezi české obce. Žily zde i německé rodiny, ale bylo jich velmi málo. Konkrétně v roce 1938 se k německé národnosti hlásilo 5 rodin. Mnichovská konference 30. září 1938 rozhodla o připojení českého pohraničí s německou většinou

k Německu. S většinovými německými obcemi se však do říše dostaly i obce většinově české, mezi nimi i Albrechtičky. Stejný osud potkal i sousední „české obce“ Petřvald a Petřvaldík. Hranice mezi Německem a Druhou republikou, resp. Protektorátem byla za Mošnovem a Petřvaldem.

¹ Příborsko. Průběh událostí na Příborsku upravil a doplnil na základě získaných zpráv Jaroslav Nehýbl. s. 271 a následující; Kadlčík, Květoslav: Osvobozovací boje o Novojičínsko v roce 1945; Myška, Milan Doc, CsC.: Novojičínsko od Mnichovu k 15. březnu; Štindl, Jaroslav: Příborsko a Frenštátsko. Průběh událostí na Příborsku a Frenštátsku podle získaných zpráv upravil a doplnil Jaroslav Štindl.

Německé okupační jednotky vstoupily do obce 10. října 1938, obsadily Sokolovnu a Katolický dům (tj. dnešní „kulturák“), kde se ubytovali vojáci, důstojníci se rozmístili v soukromých bytech. Okupační vojsko se po krátké době přemístilo do Nového Jičína. Obecní zastupitelstvo bylo rozpuštěno. Starostu Josefa Huvara (č. p. 52), který odmítl německé jednotky přivítat, nahradil Rudolf Kunert, správce velkostatku Nová Horka. Tam byl také ihned přenesen úřad, úředním jazykem byla němčina. Další nadřízený úřad byl v Mošnově. Po odchodu Rudolfa Kunerta byl novým správcem ustanoven hostinský František König, po jeho odvelení do vojenské služby ho nahradil jeho bratr, betonář Karel König. Když také on odešel na vojnu, zastával úřad mlynář Konrad Herrmann. Do obecní rady byli přibráni Němci z Albrechtiček Josef Lutz a Rudolf Gold.

Byl zabaven majetek a pozastavena činnost všech spolků v obci, kromě SDH, které dostalo německé velení a museli do ní vstoupit všichni muži ve věku 18-50 let. Byla zastavena činnost knihovny a filmy v sokolovně se promítaly jen s povolením zvláštního zmocněnce v Bartošovicích, který filmy sám vybíral a schvaloval. Z pomníku padlých byla také odstraněna busta T. G. Masaryka (byla uschována po celou válku u Karla Huvara, č. p. 36)

Škola

Byla ponechána česká škola, všichni tři čeští učitelé zůstali na svých místech. Vyučování bylo rozšířeno o hodiny němčiny. Dle obecní kroniky došlo někdy v třetím roce okupace k pokusu o omezení zdejší školy: „... přijel z Nového Jičína inspektor s dvěma nacistickými pány a žádal správce školy, aby jim ukázal všechny školní místnosti. Právili mu: „Jste tady na škole 3 čeští učitelé jako v bývalé republice. To nemůže tak dále býti. Zde musí se otevřít 1 třída německá pro německé děti.“ Když správce školy poukázal na to, že na škole je 130 českých dětí, které by se do dvou tříd nevešly a německých dětí že tu vůbec není, pravili: „V Nové Horce jsou a my si je také pro Albrechtičky opatříme.“ Nato z Albrechtiček odjeli do Nové Horky k starostovi obce Konrádu Herrmannovi. Jaký rozhovor s ním měli, správce zdejší školy se nedověděl. Brzy na to byla v Nové

Horce otevřena německá jednotřídka v místnostech výminku starosty mlynáře Konráda Hermanna, jenž jej k tomu účelu propůjčil. Tím byla zachráněna česká trojtřídka v Albrechticích se svými třemi českými učiteli.“

Farnost

Farářem od roku 1928 byl Stanislav Suchánek. Byl to bývalý legionář a vlastenec, kapitán v záloze. Z toho důvodu mu nyní hrozila perzekuce, a tak ihned po Mnichovu opustil Albrechtický a přestěhoval se do Olomouce. Duchovní správu vykonával dočasně P. Jan Tomášek, zdejší penzista a poté ji převzal P. Jan Willisch, farář z Mošnova. Také tento farář byl nepohodlný nacistickému režimu a byl ze svého úřadu vykázán. Stalo se tak na základě udání někoho z Mošnova, že zakazuje svým žákům v hodinách náboženství zdravit Heil Hitler. Na jeho místo byl z Kopřivnice roku 1940 přeložen P. Vilém Zátpek, který zde setrval až do své smrti v r. 1953. Československá církev nemohla vykonávat bohoslužby ve školách ani vyučovat náboženství. Bohoslužby byly vykonávány v soukromém bytě – v Albrechticích to bylo u pana Aloise Silbera čis. 188.

Hospodářství

Ve srovnání s ostatními zabranými českými obcemi nebyly Albrechtický zábořem po stránce hospodářské poškozeny. Živnosti zůstaly v českých rukou, s tím, že musely své názvy převést do němčiny. Jen družstevní podnik Budoucnost musel přejít do soukromých rukou. Novým majitelem se stal skladník družstva – Karel Huvar, č. p. 36. Ostatní český majetek zůstal jejich původním majitelům. To nebylo pravidlem v jiných obcích zabraných Německem, kde často docházelo ke konfiskacím. Na nucenou práci do Německa bylo během války odvedeno asi 20 občanů.

Podobně jako v celé Evropě se projevoval s pokračující válkou nedostatek základního zboží (jídlo, šaty, pohonné hmoty...), to exotické chybělo zcela (káva, čokoláda, tabák...). Nedostatek se řešil přidělovým systémem (lístky) a náhražkami všeho druhu (marmeláda z řepy, cikorka, margarin...) a na vesnici třeba i

pěstováním. P. Zátopek k nedostatku poznamenává ve farní kronice: „...lidé začali hojněji pěstovat tabák.“ (1944) „Lidé...nechtějí mnozí nic dělat za peníze, jen za nějaké živobytí nebo za cigarety nebo za šatstvo.... Blízký jeden kněz prý ohlásil z kazatelny, že bude muset vyzvat věřící, aby místo peněz házeli do zvonečku jen cigarety, poněvadž když chtěl nechat opravit zatemnění, žádány po něm za to cigarety, ač je vše na lístky. (1945)“

Angličtí a polští zajatci v Albrechtičkách

Během války byli v Mošnově internováni váleční zajatci anglické a polské národnosti. Občané Albrechtiček se s nimi mohli dostat do kontaktu na sokolském hřišti, kde zajatci mohli sportovat pod dozorem německých stráží.

Odpor, odboj během okupace

Během okupace docházelo k některým formám odporu proti okupaci a několik občanů se zapojilo i do domácího a zahraničního odboje, někteří byli pronásledováni nacistickým režimem. Připomeňme krátce některé z těchto událostí.

Podpisová akce

Po německém záboru zorganizovala manželka učitele z Petřvaldu podpisovou akci za vynětí obcí Petřvald, Petřvaldík a Albrechtičky z Německé říše a připojení k ČSR. Účastnili se jí i občané Albrechtiček. Petice pochopitelně nebyla vyslyšena.

Odstranění orientační tabule

Na počátku okupace se ztratila německá orientační tabule s německým nápisem „Klein Olbersdorf“. Za to byli na 3 týdny uvězněni Josef Šrámek, Čestmír Bajnar a Karel Jalůvka. Když se tabule znovu objevila (byla celou dobu zakopána na poli), byli mladíci propuštěni.

Přechovávání zbraní

TJ Sokol ukrývala po celou dobu války zbraně (což se samozřejmě nesmělo). „...Vojenské pušky, se kterými konány byly

hlídky, odvezli Štěpán Vyškovský mladší a Bohuslav Šajtar č. 40 k zahradníkovi Štěpánu Barvíkovi a tam je zakopali do kompostu. Pak odjeli pryč do zbytku republiky (tj. do tzv. Druhé republiky). Nikdo nevěděl o tom, až teprve po 3 týdnech vrátil se Štěpán Vyškovský domů a svěřil se s tím svému otci. Ten pak uvědomil o tom br. starostu, což zůstalo mezi nimi v tajnosti až do osvobození. Ještě před osvobozením byly vytáhnuty, očištěny, opraveny a použity ke službě národní strážce.“ (Obecní kronika)

Heydrichiáda v Albrechticích

Jak všeobecně známo, po atentátu na protektora Heydricha byl rozpoután na celém území bývalé ČSR teror – tzv. „heydrichiáda“. Z Albrechtic se na „černou listinu“, kterou vydala bartošovická NSDAP, dostalo 8 činovníků Sokola. Udání bylo posláno na NSDAP do Nového Jičína. Jak píše obecní kronika, nakonec se nikomu nic nestalo: „Kdo je zachránil před odvezením do koncentračního tábora, není určitě známo. Snad tehdejší starosta obce Konrad Herrmann, jenž nebyl zuřivým nacistou a hleděl českým lidem vyjítí vstříc maje za ženu Češku. Na starostovi v Reichu mnoho záleželo – na jeho dobrozdání.“

Přechovávání zajatců a partyzánů

Vilém Šmydke přechovával po dobu 3 měsíců (!) ve svém domě č. p. 106 čtyři uprchlé sovětské zajatce. Jeho dcera, paní Marie Staňková, která v době osvobození měla 14 let, vzpomínala na dobu osvobození jako na dobu velkého strachu. Když se blížil konec války, vybrali si totiž jejich stavení jako sídlo také vojáci německé armády. A tak zatímco se v úkrytu ve stodole ukrývali rudoarmějci, nad nimi se připravovali k boji vojáci wehrmachtu. Její vzpomínku otiskujeme na konci této brožurky. Podobně také Jaroslav Vyškovský poskytoval úkryt partyzánům a byl ve spojení s vedoucími představiteli tohoto hnutí. Těm pomáhal také Alois Ministr. Literatura zmiňuje, že tzv. „Štramberští partyzáni“ měli v Albrechticích a Hartech podporovatelů mnohem více.

Manželka pana Vyškovského Marie ještě dnes vzpomíná na tu dobu: „... celú válku jich měli doma dole v té chalupě ty

kopřivnické kluky... Ti kluci na chvíli byli v chalupě a na chvíli po tych stohách. Tu byl jeden velký stoh slámy a ještě u Horky byl jeden... Oni ale přede mnou nemluvili, děda vždycky říkal: Co nevíš, nepovíš. Neptej se na nic, oni tě zeberú a co nevíš, neřekneš..." Paní Vyškovská také vzpomínala, že v Nové Horce ve mlýně se pekl chleba, který pak různí lidé vozili partyzánům na hory.²

Jaroslav Vyškovský

Nacistická perzekuce

Gestapem byl zatčen a později vězněn v koncentračním táboře pro ilegální činnost (na základě udání) František Cirek. Útrapy přečkal a po válce se s podlomeným zdravím vrátil domů. Popraveni v koncentračních táborech byli albrechtičtí rodáci Rudolf Tomášek, Štěpán Huvar a Josef Šajtar (bydleli v té době již mimo obec). Pro výrok proti režimu byl zatčen a vězněn 3 týdny v NJ Bronislav Kovalčík.

Účastník zahraničního odboje

Do zahraničního odboje se zapojil Alois Šurga, občan z Albrechtiček. Přešel ilegálně hranice do Polska, odtud se dostal do SSSR, kde byl po mnoho měsíců internován v táborech (připomeňme, že SSSR byl na počátku války ještě spojencem Německa!). Ze SSSR se dostal přes Bulharsko do Severní Afriky, kde se zapojil do bojů, mj. i o Tobruk, kde byl zraněn při jednom z náletů.³

Osvobození Albrechtiček

Na jaře roku 1945 zřídili Němci mezi Mošnovem a Albrechtičkami letiště. Občané rádi nebyli - jednak vrostlo nebezpečí náletů a jednak vznikla hospodářská škoda – nemohly být obdělávány polnosti o rozloze 67 ha.

Osvobození předcházela v dubnu průzkumná letecká činnost sovětského letectva. S blížící se frontou se stupňoval počet přeletů

² Viz záznam rozhovoru s paní Marií Vyškovskou z dubna 2025, za který děkuji Haně Demlové.

³ Poodří 4/2005, s. 47, Vzpomínky Ludvíka Macháčka z Pustějova

a na vesnici začaly dopadat letecké zápalné a tříštivé pumy. Jedna z nich dopadla mezi sokolovnu a č. p. 100.

Kromě příslušníků německé armády se postavily proti posupující Rudé armádě také jednotky domobrany (Volkssturm), které dělaly narychlo zákopy a zátarasy na cestách. Německé jednotky používaly pro krytí ústupu pušek, kulometů a zápalných granátů. Rudá armáda byla ozbrojena samopaly, děly, tanky, katušemi a minomety. Na postupu pomáhalo také sovětské letectvo.

Téměř všechny obce v okrese NJ na pravém břehu Odry osvobodily jednotky Rudé armády, které po obchvatu a osvobození Ostravy postupovaly na jih. Dne 2. května dokončily osvobození Jistebníka, zahájily odtud ihned postup na Košatku, ležící na pravém břehu Odry. Zde zlikvidovaly nacistickou obranu a ještě téhož dne osvobodily Košatku a zaútočily na Petřvaldík a Petřvald. Tím se jednotky dostaly do týlu Němcům ve Staré Vsi nad Ondřejnicí, odkud ti museli ve večerních hodinách 3. května ustoupit. Z Petřvaldíku, který byl osvobozen ve večerních hodinách 2. května, postupovaly jednotky Rudé armády na Albrechtíčky a Harty. Albrechtíčky byly osvobozeny v poledních hodinách 3. května. U Albrechtíček se pokoušeli Němci o obranu na linii bývalé železniční trati Studénka-Štramberk v lese Obora, aby tam udrželi křižovatku silnic v osadě Nová Horka na Bartošovice a Příbor. Dokonce se na zmíněné linii pokoušeli o protiútok, který však byl odražen a osada Nová Horka byla k večeru osvobozena. Dalších osvobozovacích bojů se zúčastnili také albrechtíčtí občané, kteří použili pušek uschovaných TJ Sokol.

Němci zničený most ve Staré Vsi, v pozadí budova zámku

Při osvobozování Albrechtíček padlo 19 příslušníků Rudé armády včetně jednoho důstojníka. Byli pohřbeni v Albrechtíčkách a později exhumováni a odvezeni na ústřední hřbitov ve Frýdku. Německých vojáků padlo asi sedm a byli pohřbeni ve společném hrobě. Oběti mezi obyvatelstvem nebyly.

Za bojů byly úmyslně vypáleny dvě stodoly (Felixe Huvara č. 57 a Aloise Šajtara č. 74) a dům Antonína Kotka (č. 79), lehce poškozených domů bylo dvacet. Dělostřeleckým zásahem byla poškozena věž kostela. Němečtí vojáci zapálili na ústupu také sokolovnu – tu zachránilo 5 občanů včasným zásahem bez ohledu na stále probíhající boje. Kronika uvádí i jejich jména, byli to obyvatelé č. p. 207 Zdeňka a Josef Monsportovi, Josef Vágner, Josef a Růžena Šrámkovi.

Po odchodu frontového vojska přišly další oddíly, které se ubytovaly v naší obci. Šestnáct důstojníků se ubytovalo na č. p. 53 – v bytě správce školy. Za zmínku stojí také fakt, že škola byla uzavřena od poloviny března až do června. Nejprve ji obsadili Němci, Italové a Rusíni v souvislosti se stavbou letiště, později Rudá armáda a nakonec zde byl zřízen vojenský lazaret. Vojsko bylo ubytováno také v soukromých bytech.

Konec války, podle faráře P. Viléma Zátopka

P. Vilém Zátopek své svědectví zachoval prostřednictvím farní kroniky, do které zapisoval konec války deníkovým způsobem. Cena tohoto pramene stoupá především díky faktu, že je to pravděpodobně jediný písemný kronikářský záznam, který byl pořízen během nebo krátce po událostech. Všechny ostatní kroniky byly dopisovány až zpětně a to po měsících, nebo v případě obecní kroniky až po roce. Následující text kroniky (psaný kurzívou) je z redakčních důvodů zkrácen a doplněn nepůvodními nadpisy a některými poznámkami.

Zima 1944/45

Až do prosince bylo deštivo a blátivo. Teprve kolem sv. Mikuláše napadlo trochu sněhu, ale do týdne zase stál. Kromě drůbeže nařízeno i odevzdání králíků, kromě dvou - tří dospělých pro jednu domácnost. Med se musel odevzdávat už dřívější léta. Také 2-3 kila z roje bylo nařízeno odevzdat. Posluhovačka onemocněla, která

přicházela dříve aspoň na nějakou hodinku skoro denně na faru – takže zbyl na všechny práce i domácí jen farář sám a nemocná jeho sestra bez služby. Lidé nemají mnoho času a nechtějí mnozí nic dělat za peníze jen za nějaké živobytí nebo za cigarety – nebo za šatstvo a obuv... Birmování ohlášené a připravované v tomto kraji na podzim se nekonalo – odloženo na příznivější doby...

Odjezd hraběte a jeho rodiny

Poněvadž se po Vánocích roku 1945 válečná fronta i od severu (z Polska), i od jihu (z Maďarska) postupem bolševiků přiblížila, odjel v neděli v noci 2. ledna 1945 starý hrabě Felix Vetter von der Lilie přes Suchdol s komorníkem Josefem Ocáskem do Petzu v Niederdonauland / Dolní Rakousy. Za ním tam ve čtvrtek 24. ledna v poledne odjela jeho dcera Eleonora a jeho snacha Marie,...(a další členové rodiny) Všichni vzali s sebou jen několik ručních zavazadel s nejn nutnějšími věcmi. Ostatní zůstalo zde a svěřeno dozoru kočího Podmola, kuchařky Zeisbergrové, služby Šajtarové a bývalé kuchařky Ocáskové, vrátného Ofnera a správce velkostatku.

1. únor 1945 – přípravy na příchod fronty

Farář dne 1. 2. (ve čtvrtek) odvezl malé svaté hostie (asi 20), které zůstaly ve svatostánku v kapli v Neuhübblu, v korporale v průvodu ministranta pěšky do zdejšího farního kostela Na cestách se kopaly jámy přerušující vozovky a stavěly kolové hradby. Z rozkazu úřadu konati tak museli i sedláci se svými pacholky. Mimo to museli lidé do prvního února odhazovati sníh, aby silnice byly uvolněny pro vojáky. O týden později uschoval farář v připravené sklepní komůrce na faře v Albrechtičkách i 60 lahví mešního vína koupené z Nové Horky a bohoslužebné náčiní.

Polovina února 1945 – fronta se blíží

V polovici února sníh zmizel skoro úplně a začalo se ukazovat jaro. Transporty Němců stěhujících se pryč odsud a z Polska ustávaly, neboť na cestě mnoho zvláště dětí zahynulo, zmrzlo a podobně, a když přijely na místa určená, byli umístěni tak bídne, že mnozí se raději vraceli. Také sanatorium tuberkulozních v

Oberschaartu v Jägersdorfu se vyprazdňovalo. I zdejší varhaník, který tam byl od listopadu, na konci ledna se vrátil pro nebezpečné poměry.

Večerní bombardování

Večer kolem 7 hod. bývalo také zde v prvních měsících tohoto roku viděti různá světla z nepřátelských aeroplanů (ruských?) zažínaná a vypuštěná, ve vzduchu pomocí padáků umístěná, zvolna k zemi se snášející, která jasně v okolí zdejším osvětlovala i několik minut krajinu a na to nastávalo bombardování buď bombami nebo strojnými puškami hrůzu budící. Bomby spadly i v blízkém okolí ve Wagstadt (Bílovci), v Zenftlehen (Ženklaově) ve Frenštátě P/R., ve Štramberku a jinde.

Uzavření školní budovy a stavba letiště

Dne 24. III. v sobotu před květnou neděli 1945 uzavřeny byly školní učebny a škola uprázdněná pro vojáky a Italy (také katolický dům a mnohé místnosti v soukromých domech musely se pro ten účel propůjčit). Výše jmenovaní vojáci a Italové přišli sem, aby na polích mezi zdejší obcí a Engelswaldem zřídili letiště...

Před 8. IV. byla výzva od místního vojenského komande, aby zdejší obyvatelé zapůjčili rýče a lopaty pro úpravu letiště (i betonovat se měl příjezd) a 7. IV. bylo nařízeno, aby od 8. IV. po všesky neděle všichni mužové, kteří nejsou zaměstnání v továrnách a na poli, šli od rána od 7 hodin (kromě polední přestávky 1 ½ hodiny) až do večera pomáhat na úpravě tohoto letiště. Proto byla oznámena pro tento čas ranní o 6, velká o ½ 9. Na první neděli bylo prý tam dosti lidí zaměstnáno i z Petřvaldu, Košatky a Nesselsdorf (Kopřivnice), ale 15. IV. už jich tam bylo málo na tom letišti pracovat.

Válečným zásahem poškozeno vedení třebovické elektrárny tak, že celý kraj zbaven byl elektrického světla (v polovici dubna).

28. – 30. IV. První vlna ustupujících německých vojáků

Zejména od polovice dubna 1945 bylo slyšeti čím dál tím více blížiti se a zesilovati se dělostřelbu od severu. Dunělo to celé dny jako bouře. Blízké nejbližší krajiny byly silně bombardovány

z letadel i děl a mnohé osady zapáleny. Botenwald nuceně vystěhován, úřednictvo, dráhy i pošty ve Studénce se odstěhovalo – úřednictvo Štrambersko-studénské dráhy odjelo ráno v úterý 1. 5. prvním vlakem do Štramberka a tato dráha přestala jezdit. Také čím dál tím více ukazovali se vojáci němečtí v polní výzbroji prchající od fronty, nejprve ojedinele, pak ve větších shlucích. V sobotu 28. 4. v noci za deštivého počasí přišlo jich mnoho do Albrechtiček žádat o nocleh. I na faru přišli a chtěli v kanceláři na zemi, na slámě spát. Když jsme jim to vymluvili, odešli. Ale v neděli přece se sem nastěhovali do dolní rožní světnice jakýsi zásobovací oddíl, auto nákladní a 1 osobní umístili si na dvoře. V noci odjížděli „za prací“. V pondělí celý den hráli se svým důstojníkem v karty. Večer pak odjeli, že se ještě vrátí, ale už se nevrátili (ačkoli kázali nechat dvůr nezastrčený vchod).

Pondělí 30. IV. – uschování některých kostelních věcí do Nové Horky

V pondělí ráno...za slyšitelných výbuchů bombardování snad Bílovce a Studénky, odnesl (farář), jež to nevěděl, zdali bude mít pořad neděle ještě čas připravit, věci potřebné pro mši do Neuhüble...Na cestě do Nelhublu bylo mnoho koní vedených od Albrechtiček k Neuhübli a dále od členů Volkstürmu. Jeden z nich ohlížeje se na bombardovaný Bílovec řekl, že je to „Wetsvernichtung a „mir scheunt, dass Wagstadt nichts bleiben wird“ (Že je to totální zkáza a zdá se mi, že Bílovec už nebude). V Neuhübli bylo rozčilení, všichni si balili věci do krytu pod zámkem ale farář přece vykládal a do sakristii i kaple shromáždil z různých skříní věci potřebné k bohoslužbě.

Úterý 1. května

V úterý 1. V. 1945, jak později ruští vojáci řekli, byla dobyta Mor. Ostrau. Farář měl ještě v kostele od 9 do 11 náboženství s dětmi po mši sv. jak obyčejně o 7. odsloužené. Do krytu farního po částech nošeno, co výše uvedeno, i některé věci soukromé potřeby. Májová pobožnost přece večer odbývána ale bez zvonění jenom pro ty, kteří tam přišli, jelikož kostel ve Studénce již zřícen.

Středa 2. 5. 1945 - druhá vlna ustupujících vojáků

Ráno ve středu 2. 5. zase sloužena mše sv. a během dne upozorováno, že vrch věže kostela ve Studénce sestřelen (už v úterý). Bombardování nabývalo čím dál tím hrozivějších způsobů. Jelikož bomby ve zdejší obci nedopadaly, vypadalo to, jako by se bili jen ve vzduchu mezi sebou Němci a Rusi. Ve skutečnosti však bombami i strojními puškami stříleli Rusi na Studénku, kde bylo mnoho zásahu na kostel i v obci mnoho lidí zabito a zraněno. Večer už nekonána májová pobožnost, ježto farář chystaje se na májovou pobožnost viděl z okna asi 50 m od fary do prostřed potoka mezi chalupou Čechovského a Dolejšího dopadnout a vybuchnout granát. Granáty z děl už tuším létaly přes zdejší obec. Večer a v noci prý už snad Rusi počínali přecházet lávku oderní od Studénky a vyskytli prý se už jednotliví z nich a i tanky v uličce mezi p. Zeisbergrem a Lutzem č. 111, pak ale ustoupili zpět.

Ve dne přišli sem němečtí vojáci a žádali o přístup na věž. Farář jim nechtěl dovolit, poukazoval na poškozenou věž studenského kostela, že to pak též podobně zde dopadne. Oni odpověděli: „Wir schiessen nicht, nur beobachten“, že nebudou odtamtud střílet, jen pozorovat, že chtějí.

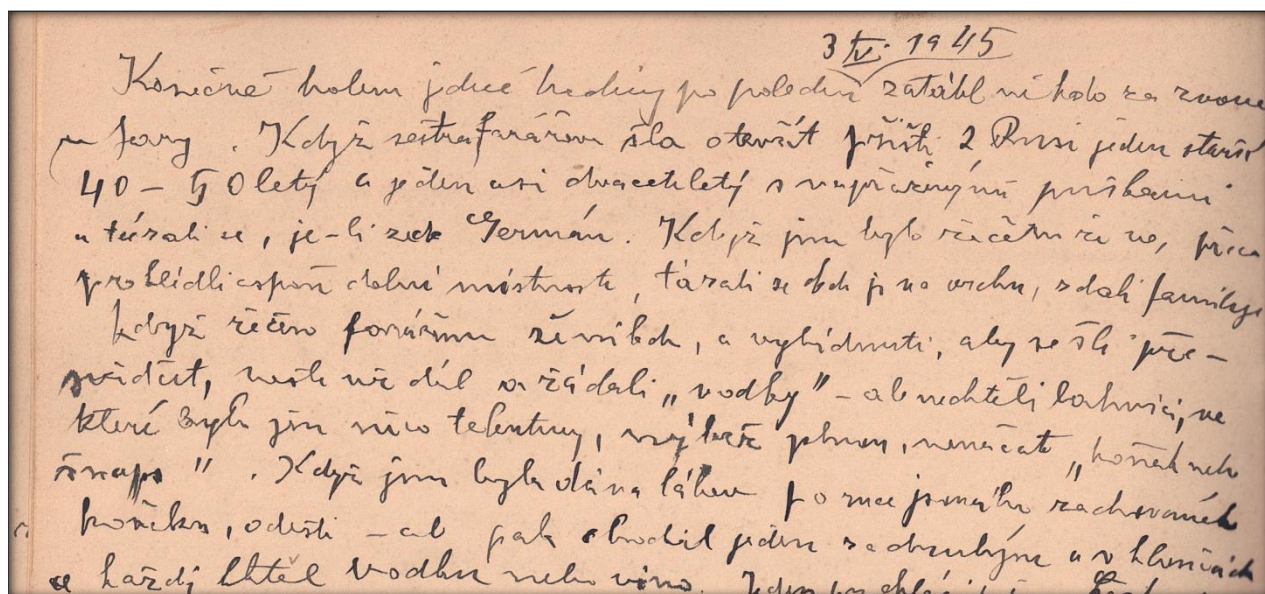
Čtvrtek 3. května ráno a dopoledne

Ráno ve čtvrtek, jelikož bombardování zesilovalo ..., ráno po mši sv. farář odnesl zbylé sv. hostie k zaopatřování do narychlo pro ten účel upraveného krytu farního také potom ještě šel pro svěcenou vodu a různé mešní bohoslužebné věci do kostela a donesl to do krytu. Němečtí vojáci už během mše sv. přišli na věž, ale nestříleli, ani neměli sebou strojní pušky, nýbrž jenom každý svou obyčejnou. Pak přišli zase přes odpor farářův, ale jenom s radiem nebo telefonem. Žádali něco k jídlu, ale nebylo jim poslouženo, ježto kanonáda byla čím dál tím větší.

Najednou zasažena snad minou i naše kostelní věž na střeše na východní straně na vršku a jak lidé viděli, prý němečtí vojáci úprkem utíkali z věže pryč. Farář zatím seděl ve spodní rohové světnici u kuchyně u okna vyhlížeje a modle se růženec. Sem tam i vyšel na síň a sestru varoval, ať moc po síni nechodí, domnívaje se,

že hlavní nápor jde přes Odru od Studénky. Zatím však hlavní nápor šel od Petřvaldíku a Hartů. Pršelo, proto aeroplány nelítaly a nebombardovaly, proto to faráři připadalo jen jako začátek boje nebo jeho manévry. Na vesnici však mnohé domy velmi byly kanonádou poškozeny, některé budovy i zapáleny a shořely (jako už několik dní před tím zejména Butovice z velké části shořely). Na dolním konci osady u Odry Rusové stříleli na naše lidi, kteří vycházeli z domu a šli hasit hořící stodolu.

Najednou viděl farář po chodníčku vedle fary pomalu přicházet jednu a později druhou tlupu vojáků (směrem od Odry ke kostelu). Myslel zprvu, že jsou to Rusi, ale to byli Němci ustupující asi od cesty vedle Štěpána Huvara (za farou) od Hartů. U schodů kostelních se zarazili, zdali tam na ně asi nečihá někdo a pak šli dál. Bylo viděti i asi dva civilní zdejší lidi to dopoledne vedle fary přejít. Hlavní nápor byl od 11 do 1 hod. za sychravého deštivého počasí dne 3. května 1945 (na farářovy narozeniny).

Farní kronika: Rukopis pana faráře je velmi neupravený a těžko čitelný, ale informace, které zachoval, jsou mimořádně zajímavé a autentické.

Čtvrtek 3. května odpoledne – Rusové jsou tu

Konečně kolem jedné hodiny po poledni 3. V. 1945 zatáhl někdo za zvonec u fary. Když sestra farářova šla otevřít, přišli dva Rusi jeden starší 40-50letý a jeden asi dvacetiletý s napřaženými puškami a tázali se, je-li zde Germán. Když jim bylo řečeno, že ne,

přece prohlédli dolní místnosti, tázali se, kdo je na vrchu, zdali familije. Když řečeno farářem, že nikdo, a vybídnutí, aby se šli přesvědčit, nešli už dál a žádali „vodky“ – a nechtěli lahvici, ve které bylo jen něco tekutiny, nýbrž plnou, nenačatou „koňak nebo šnaps“. Když jim byla dána láhev po ruce jsoucího zachovaného koňaku, odešli – ale pak chodil jeden za druhým a v hloučcích a každý chtěl vodu nebo víno. Jeden prohlásil, že „Čechoslovak ži nima botky, nima vodky, ale víno jest.“ Potom přišla radiová služba s majorem a důstojníkem, přihodili drát (autem) přes elektrické vedení a poslouchali radiové zprávy, snad rozkazy .

Pak odešli. Příští den sem ubytována dole ve světnici u kuchyně „doktora“ ruská, ježto ve škole vedle fary byl zřízen lazaret, ale i ta asi za dva dny se odstěhoval, blíže fronty postupující.

Nelhübel dobyt v pátek 4. V. Zdejší obec dle prohlášení samotných Rusů, byla první, která byla celkem uchráněna válečných škod. Zdejší lidé to připisovali ochraně Panny Marie (vpisek) Na faře jen jedna taška na střeše zničena, na kostele jen jedna strana střechy a římsy pod ní. Zabit nebyl nikdo ze zdejších lidí, ani zraněn. Padlo zde asi ke dvaceti Rusů a kolem pěti Němců (jeden civil německý, prchající snad hlídce ruské, zastřelen na poli).

Chování Rusů v osvobozené obci

Jinak však brali Rusi mnohé věci lidem zdejším, zejména hodinky, „časy“ a některé věci od šatstva. Z fary si vypůjčili a už nevrátili polštáře pod hlavu pro raněné, plechy na pečení do trouby a něco česneku do kuchyně lazaretu. Doktorka chtěla jen „kartušky“ aby byly uvařeny a „topit“. Vojáci na faře vypili všecko rybízové víno, co jest zbylo, a většinu angreštováku. Mešní před nimi zachráněno a uschováno, až na jednu láhev, kterou potají vzali a rozbili. Večer ve čtvrtek zase nekonána májová pobožnost, ale v pátek ráno a pak další dny opět sloužena mše sv. ve zdejším kostele tedy nevynechána mše sv. žádný den...

Pátek 4. května - Osvobození Nové Horky

V Neuuhüblu – Nové Horce to však dopadlo jinak. Do Neuuhüblu - Nové Horky přišli prý Rusi v pátek ráno 4. V. 1945. Správce

velkostatku Kunert s nějakým Kurlaudem a poněmčeným Polákem byl prý zastížen ve sklepě krytu se zbraní. Podobně prý starosta – mlynář Konrad Herrmann. Proto zajati a uvěznění a v pozdější dny odvezení s jinými zajatými Němci. Správce Kunert snad k Mošnovu – starosta Hermann do Suchdolu a Fulneku. Tuším v Mankovicích volal na zdejšího rolníka Štěpána Huvara: „Sbohem p. Huvare, možná že už se neuvidíme.“ ... Starosta tento byl mírný Němec, který Čechům šel dost na ruku i jako starosta i jako mlynář.

Když byl zabírán zámek hraběcí ve dvoře tu tam nalezeno ve sklepním bytu české služebnictvo hraběcí. I tomuto služebnictvu, kterému nechtěli věřit, že je české, byly všechny věci přebírány a odebírány. Bohoslužebné věci, které jak výše uvedeno jsem tam donesl, všecko v zámku i v kapli přeházeno, pošlapáno, potrháno a rozbíjeno, že z toho povstala spoušť k nevypsání. Nábytek, obrazy náčiní porcelánové, kovové i skleněné pomlácené, i bohoslužebná roucha potrhána i odnášena, mnohé věci z nich na smetiště vyhozeny, monstrance na polovinu rozlomena napříč, patena se od kalichu ztratila. Maličká monstrance i ostatky sv. kříže pohozena, tak že ostatky sv. kříže z ní vypadly kdo ví kam, křížek na víčku ciboria ulomen.... Podobně v kapli – dveří zvenčí vypáčeny, zámek vylomen – tak též svatostánek i vzadu oltář vylamován, dveře do sakristie po vylomení výplně vypáčeny taktéž tam věci přeházeny a pošlapány, ano i velkou tělesnou potřebu tam kdosi vykonal. Podobná spoušť na více místech, ve sklepě, v přízemí, v I. poschodí i na půdě a ve všech skříních způsobena, i v knihovně obrazy proráženy, nábytek polámána a bývalé kuchaře hraběcí pí Ocáskové vyhrožováno zastřelením. Pouze zákrok ruského důstojníka ji na poslední chvíli zachránil.

Manželka správcová prý skočila do Odry a utopila se v sobotu 5. května. Uměla prý dobře česky. Také na všech ostatních budovách dvoru patřících k zámku způsobeny škody dělostřelectvem a jinak válečnou zuřivostí. Lidé si jak z Nové Horky ze zámku i z okolních dědin německých na vozících i vozech vyváželi věci rabováním hromadným někteří i několikrát (i Albrechtičtí obyvatelé) odváželi, až to oběžníkem bylo zakázáno a dobrovolnickou českou stráží na cestách a polích zamezováno.

Některé věci kostelní podařilo se zachránit, uschovány ve zdejší kostele do té doby, až se kaple v Nové Horce znovu uklidí, vyčistí a obnoví. Bohoslovec Huvar (tj. Antonín Huvar) s ministranty donesl také jeden misál starší, agendy české, různé knížky náboženské německé, některé ornáty a části bohoslužebných rouch.

Vyskytly se posudky, dobrozdání a zprávy, že prý ze strany Rusů bylo řečeno, že na ty první boje jsou posíláni ti nejhorší nejsprustlejší vojáci, aby Němce vybili, že se ani když padli, nepočítají a nikdo se o ně nestará. Ale na hřbitově – posvěceno ze strany ruské, že němečtí vojáci nesmějí být pochováni ve stejné jámě s ruskými, nýbrž tam, kde padli. Když jsem proti tomu mluvil, zejména se členy guardie (policie), že tak němečtí vojáci jsou roztrušování i skoro půl hodiny cesty od sebe a že nelze najít lidi na kopání ani jednoho hrobu, tím méně několika hrobů, tedy němečtí vojáci pochováni též bez pomníku v koutku hřbitova zdejšího do jedné jámy - ruští pak u cesty na obecním dílu hřbitova zdejšího a Rusi jim tam u těch jejich hromadných hrobů umístili dřevěné obelisky něco přes metr vysoké (asi 1,5 m), červeně natřené s pěticípou hvězdou nahoře.

Konec války

Dne 8. května 1945 uveřejnila Nová svoboda orgán komunistické strany jak moravskoostravský kraj mezi jiným: Válka skončí dnes o 23. hodině středoevropského času (dle letního času tedy o 24 hod.) Ježto vrchní velení německé válečné moci dne 7. května 1945 podepsalo v Remeši bezpodmínečnou kapitulaci všech německých vojsk jak na západní tak na východní frontě. ...

Rolníci museli zprvu mnoho jezdit pro raněné. Občané museli mnoho pracovat na znovuzřízení Němci začatého a pak před odchodem rozoraného letiště mezi Harty a Albrechtičkami – a na konec i to opuštěno a ponecháno občanům na osetí zase. V pondělí 7. V. vyzvána obec od Rusů dodati 25 kusů dobytka. Ti, kteří dodané kusy na určené místo vedli... Když se ostatní vymluvili a nebo utekli, podrželi si Rusové zdejšího kostelníka Aloise Silbera a jeho příbuzného strejčka staršího. Protože jak museli ještě do středy s tímto dobyt看kem z místa na místo chodit i nocovat, až na středu

večer podařilo se jim hladovým a unaveným dostat od Fulneka pěšky domů 9. V. 1945.

V neděli 13. V. 1945 po velké mši sv. (o ¾ 9) bylo Te Deum a vyzvánění na poděkování P. B. za ochranu poskytnutou v této válce a byly také první dvojce ohlášky snoubenců dle bývalých čs. zákonů, které prý kapitulaci Německa a ukončením války uvedeny zase znovu v platnost. Vyskytla se však zpráva, že čsl. Republika bude jen na chvíli pro začátek, a pak prý i zde bude Rusko.

Příběh uprchlých sovětských zajatců⁴

Následující text vznikl na základě rozhovoru z roku 2015 s paní Marií Staňkovou, která v době, kdy se tento příběh odehrává, měla 14 let, a jejím synem, Pavlem Panošem, který sice tehdy ještě nebyl na světě, ale zná události velmi dobře z vyprávění svého dědečka.

Vilém Šmydke s dcerou Marií a vnučkou v pol. 50. let

Všechno začalo jednoho dne, začátkem února, když z vagonu vezoucího válečné zajatce z východní fronty do Německa uprchli někde v Jistebníku čtyři sovětské zajatce. Poté se vydali, zesláblí a hladoví, proti proudu Odry hledat pomoc. Úkryt našli nejprve ve stohu slámy, který stál na sousedově poli (Chyla č. p. 55). Po čase ale našel jeden z nich odvahu, Ivan, a zaklepal u domu č. p. 106 a žádal o jídlo. Postupně

nakonec přišli všichni čtyři. Toho dne byl otec rodiny, Vilém Šmydke, u svého známého, pana Bronislava Kovalčíka, poslouchat zahraniční rozhlas a doma byly jen jeho manželka a dcery. Paní Staňková vzpomíná: *„Děda chodil poslouchat zprávy zahraničního rozhlasu ke Kovalčíkovi. Včil, když oni přišli, babička byla vystrašena, a tak poslala Vlastu (sestru) pro toho dědu. Vlasta*

⁴ Vzpomínky paní Marie Staňkové a Pavla Panoše ze dne 1. 5. 2015

přišla: „Tato maš jit hned' domu, nám se krava těli.“ Děda se polekal, (protože věděl, že žádná kráva doma na otelení není), přišel dom, měl na sobě taky klobuk a kožený kabat. Tam byla taková lavica, oni tam seděli všeci čtyře... Děda dal ruky v bok a oni: „My bojime se Vás, my bojime se Vás.“ „A něbojtě se, něbojte se,“ děda hned změnil, tak už byli kamarádi a hned, kde jich umístíme.“

Vojáci chtěli původně jen přespat ve sklepě na brambory a získat něco k snědku, nakonec ale u Šmydků zůstali mnohem déle, než plánovali. Nejprve se ukrývali na slámě ve stodole a na jídlo chodili až večer do světnice.

Měli k tomuto účelu smluveno i heslo: *„Měli jsme psa, jmenoval se Nero a tak jsme zavolali „Nero“ a oni věděli, že je volno.“* Vařila se jednoduchá jídla. Byly vlastní brambory a mléko, pro maso nebo salámy se chodilo k řezníkovi.

Do domu chodili uprchlíci také kouřit – byla zde kachlová kamna. Pan Šmydke byl sice kuřák, ale aby nebylo nečekané návštěvě nápadné, že je v místnosti tolik nakouřeno (kouřilo tam 5 chlapů!), tak kuřáci vypouštěli dým do otevřených dvířek kamen. Vojáci však nebyli domácnosti jen dalšími příživníky, dokázali se alespoň trochu revanšovat prací. Často se stávalo, že se rodina ráno vzbudila, přišla do chlíva a zjistila, že mají poklizenou, krávy „opucované“ nebo vůz naložený hnojem.

Brzy bylo jasné, že zde uprchlí zajatci zůstanou až do konce války, a tak bylo třeba se připravit na příchod fronty. Oni sami měli větší strach z vlastních lidí než z Němců. Jak známo, v Rudé armádě neuznávali, když někdo z jejích vojáků upadl do zajetí. A tak, aby se jim podařilo přečkat přechod fronty, kopali si zajatci v noci ve stodole úkryt. Dnes je na tomto místě kotelna. Úkryt to byl velmi důmyslný. Vchod byl udělán ve chlévě pod žlabem, kde se teleti dávalo krmení. Žlab byl otvírací – když chtěli (resp. mohli) zajatci vyjít ven, odklopili ho, a když se vrátili, tak ho za sebou zase zaklopili.

Nikdo kromě domácích samozřejmě nevěděl, že jsou u Šmydků schovaní uprchlí zajatci. Až ke konci války, když se domácnost ocitla v nouzi, protože docházely potraviny (bylo jaro!), se maminka

svěřila svému bratrovi, panu Františku Kilnarovi, který jim pak pomáhal.

Nejhorší to bylo poslední týden, když přes obec přecházela fronta. *„Kdyby děda neuměl německy, tak jsme nepřežili. Děda dělal ve Vítkovicach s Němcama, takže uměl perfektně německy.“* Na konci dubna přišla první vlna německých vojáků. Ti měli v plánu umístit do okna jejich světnice kulomet. Byli to mladí kluci, snad i příslušníci hitlerjugend. *„Oni u sebe neměli nic než ty svoje pušky a do těch oken se drali, že budou na Petřvaldík střílet, jak půjde Ruská armáda. Děda jim říkal: „Chlapci, jste mladí, utečte, zachraňte si život.“ A oni potom utekli po uličce do dědiny a potom až do Bartošovic. A tak díky tomu, že děda uměl dobře německy a že jim to uměl podat, jsme jich dostali ven. Jenže potom přišla další fronta s tymi koňmi...“*

Druhá vlna německých vojáků přišla za pár dní a tentokrát jich bylo více. Rodina byla vystěhována do sklepa. Tam také Němci umístili svoji vysílačku. *„Ida Zeppelin quelle, to bylo jejich heslo“*, vzpomíná si ještě dnes paní Staňková. Do stodoly umístili koně a většina z vojáků tam také našla nocleh. Ve stodole tak bylo nyní docela plno. Nahoře na slámě spali němečtí vojáci, pod nimi ve stodole koně a v podzemí se potili sovětsí zajatci. Nad žlabem, vchodem do jejich úkrytu, měli němečtí vojáci pověšeny svoje kabáty...

Němci naštěstí brzy odešli, aniž by rudoarmějce objevili. Domácí lidé už byli klidní, ale pro sovětské vojáky ještě utrpení neskončilo. *„Další věc byla, jak přišli Rusi. Ti z toho měli velký strach. Říkali, že je nesmí dát těm prvním Rusům, kteří přijdou, že ti by je zastřelili. A pořád po dědovi chtěli, aby šel s nimi na velitelství. Děda čekal dva nebo tři dni, než s nimi zajel do Polanky, kde měli velení Rudé armády. Jmenovali se Viktor, Sergej, Michal a Ivan. Sergej byl šarže, major. Ten měl největší strach, že ho zastřela.“*

Všechno nakonec tedy dobře dopadlo. Tři ze zachráněných zajatců se potom rodině i ozývali. Jen o Ivanovi neměli zprávy... Veškerá komunikace ale ustala s dalším příchodem „spojenecké“ armády v roce 1968.